

Vabaduse trompetid, *bel canto* ja Bellini

Tiiu Levald

Vincenzo Bellini ooperi "PURITAANID" kontserttekanne: RO ESTONIA SÜMFOONIAORKESTER ja koor ning solistid MARIO ZEFFIRI, MATI PALM, LEONID SAVITSKI jt MANLIO BENZI (Itaalia) dirigeerimisel rahvusooperis Estonia 17. III.

Vincenzo Bellini (1801–1835) on oma kirjades ooperi "Puritaanid" libretistile Carlo Pepolile (Bolognast pärit eksilis krahv, kes oli Bellinile vabadus- ja isamaaliste ideede genereerija) muuhulgas öelnud, et selles ooperitekstis peaksid väljenduma mõtted vabadusest ning pasunahüüüd panema rõõmust värisema kõik vabadust ihkavad südamed, kes on leidnud tee teatrisse.

Peab ütlema, et see Bellini soov ka täitus: tema viimast ooperit pürgas suur edu juba tema eluajal ja selle erakordsust nauditakse tänase päevani. Juhul muidugi, kui on samasuguste võimetega lauljad, nagu tolles ajas olid Rubini, Grisi, Malibran, Lablache ja Tamburini.

Vincenzo Bellini oli sitsiillane Cataniast, õpinguaastad möödusid Napolis, kus tema õpetaja Zingarelli oli erilist tähelepanu osutanud meloodia vokaalsusele, mille "mekki" olevat tema sõnul tugevasti kahjustanud Rossini. Ja ometi oli just Rossini see, kes tutvustas noormeest Pariisis kuulsa belgia printsessi salongis Hugo, Chopini, de Musset' ja Heinega. Ning andis nõu orkestratsiooniküsimustes. Sama printsess tellis ka pärast ooperi triumfi fantastilise dueti "Suoni di tromba intrepida..." ("Kartmatu pasuna hüüded") teemale variatsioonid kuulelt Pariisis elavalt pianistilt, nende seas Lisztilt, Czernylt ja Chopinilt, mis omakor-

da laiendas noore helilooja populaarsust. Kuid kahjuks kustus selle talendi eluküünal juba kaks aastat pärast "Puritaanide" esietendust, jättes järeltulevatele põlvedele ületamatu *bel canto*'liku ekstaasi, mille põhiolemuses on ohuline puhas meloodia ning lausa Chopini pianismi ornamentika.

Rännak "ajamasinas"

17. III Estonia teatrilavalt pakutud kontserttekanne oli nii mõjus, et kohati tundusin viibivat nagu ajamasinas, mille rännak viis kaugele – 150 aasta tagusesse maailma! Sellist Elvira osatäitmist ei olnud mina elusas ettekandes kuulnud – vaid Bellini-aegsete kirjelduste põhjal ette kujutanud. Sloveenlanna **Bernarda Bobro**, kes aastatel 2000–2005 laulnud Viini Rahvusooperis ja kel 2009. aastal ees ootamas debüüt Covent Gardeni Kuninglikus Ooperis, lausa naelutas pingsalt kuulama juba esimesest fraasist. Kui Maria Callas ja Beverly Sills olid omas ajas sajanditaguse belliniliku *bel canto* taaselustajad, siis viimastel aegadel on soprane maailmas küll väga rikkaid andeid nagu Fleming, Georgiu ja Netrebko, kuid sellist, Bellini ajastu loomulikku tämbrikkust, elegantset fraseerimise kergust ja ainult Bellinile omast romantilist täiuslikku *bel canto*'t ning sealjuures absoluutset primadonnatsemise puudumine lavalises olekus oli uskumatu kohata tänases sensatsiooni ja võltsglamuuri taotlevas maailmas.

Kreeka tenor **Mario Zeffiri** lord Arturo Talbo rollis oli samuti ülimalt meeldiv avastus: intelligentne ja selgelt suhestunud rollikujundus (laulis ainsana partii peast), suurekasvulise ja mehise persoonina üllatavalt lüüriline, kuid seda väga sümpaatses värvingus. Täiusliku belliniliku stiili ning muidugi unikaalse diapasooni valdajana (teise oktaavi

re!) absoluutne üleolek sellest ülikeerukast vokaalpartiist. Kuna kaasaegsete mälestustest on teada Bellini karakteri spontaansus, sageli vist ülemäärane, siis tema naiskangelased on autori tahtel pandud kannatama meelemõistuse kaotuseni ja mehed on oma tunneteavaldustes kirglikud ega varja liigutuspisaraid. Kõik see annab lauljaile võtme olla äärmiselt tundeline, kuid samas jääda stiili sunnil elegantselt paindlikuks ning meloodiajoonis ei tohi kuskil kannatada forsseeritud toonitekitamise tõttu – kõik see kehtis nii Elvira ja Arturo aariates kui ka duettides.

Hämmastavalt "samas paadis" oli **Mati Palmi** lauldud Sir Giorgio Valton. Kaks mõtet, mis kerkisid meelde tema täiuslikku ja mahukalt saali täitvat kantileeni kuulates: pärast Tiit Kuusikut on ta järgmine näide, kui igihaljas võib olla hää, kui see baseerub selliselt välja treenitud hingamistehnikal; teisena tõdemus saatuse keerdkäikudest – milline õnn, et 65. eluaastaks jõudis kätte see hetk, mil Mati Palm sai lõpuks Estonia laval laulda Bellini *bel canto* tippteost. Seda laulmise stiili, mida ta ainsana meie lauljatest on saanud lihvida 40 aastat tagasi Itaalia õpingutel Milano konservatooriumis.

Erakordselt energiaküllane ning särav oli eelmainitud duett "Suoni di tromba intrepida..." Sir Riccardo Forthiga, kelle rollis oli **Rauno Elp**. Tema mehine ja heade kõrgustega bariton kõlas siin kenas ansambelis ning oli kõikides aktiivsetes muusikalistes löikudes väga veenev. Võib-olla kantileensetes, meloodiat vedavates liinides oleks soovinud ehk rahulikumat tooni, ja kui tekst räägib "pilaraist silmis", siis ka tahet värvida häält soojades toonides.

Riina Airene episood kuninganna Henrietta Mariana oli imosantne ja jõuline, kiired repliigid duetis Arturoga haakusid hästi.

Usun, et veidi avaram ja itaaliapäraselt säravam tooniandmine oleks lisanud häälele veelgi lennukust. **Leonid Savitski** lord Gualtiero Valton oli oma etteastes veenev: laulja oli oma stabiilses vormis ning heas ansambelis tervikuga. **Urmas Põldma** Sir Bruno Roberti roll oli napp mahult, ent kuna ooperi tegevus algab tema repliikidega, siis jättis väike rahutus hääles pisut ebaleva mulje ning tundub, et praegu jääb noor laulja sellele nõudlikule stiilile veel alla.

Stiilne dirigent, paindlik koor

Kuid need vähesed ebakõlad ei kahandanud muljet tervikust, mille lõi itaalia dirigent **Manlio Benzi**. Juba avamängu ajal, kui **Estonia orkester** pani end kuulama, tabasin end mõtelt, et dirigendi fraseerimises on midagi, mis tuletas meelde maestro Carlo Felice Cillariot. Ja kui siis lugesin etenduse kavast, et see side ongi olemas – nimelt oli aastaid tagasi Benzist saanud Cillario assistent. Seletamatu "miski", millega aastaid tagasi see 80aastane maestro meelde sööbis, on lausa lauljate külge "kleepup", nendega ühes hingamises olemine ja samas väga veendunud stiilivaldamine kõiges – nii orkestri dünaamikas, teemad diferentseerimises kui kogu tervikutunnetuses.

Rõõmustavalt paindlik instrument oli Estonia koor, nii oma soololõikudes kui ansambelite täpsuses. Siinjuures tahakski märkida, et arvestades viimaste aegade kultuurisfääride kreenisolekut nii mitmes valdkonnas, sealhulgas professionaalsete kooride palkade ning sellest johtuvalt meeskooride ridade hõrenemine osas, tahan erilist lugupidamist avaldada neile "viimastele mohikaanlastele", kes selle naeruväärse tasu eest kunsti veel altruistlikult teenivad! Sest tervik koosneb detailidest ja elu kvaliteet sõltub Olümposel olijate hinnangust kultuurile.